

Prilozi zbornika *Zgodbe izbrisanih prebivalcev*, dakle, udružuju za etnologiju i kulturnu antropologiju karakterističan interes za pojedinačnu, unutrašnju perspektivu s eksperimentalnim pristupom ustaljenim metodama i načinima samopredstavljanja, istraživanja, poučavanja, studiranja i pisanja. Oni pritom uočavaju strukturna ishodišta *izbrisa*, otkrivaju njegove mikroartikulacije, ali i upućuju na smislenost i nužnost aktivnoga, ne samo teorijskog preispitivanja hijerarhija i stereotipa dihotomija subjekt – objekt, istraživač – istraživani, nastavnik – student, pisanje – istraživanje, priče – život.

Marijana Hameršak

Ivana Radačić i Jelka Vince Pallua, ur.: *Ljudska prava žena. Razvoj na međunarodnoj i nacionalnoj razini 30 godina nakon usvajanja Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena*

Zagreb: Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar" – Vlada Republike Hrvatske, Ured za ravnopravnost spolova, 2011., 360 str.

Knjiga *Ljudska prava žena*, kako joj kaže i široki podnaslov, promišlja učinke Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena o tridesetogodišnjici njezina donošenja. Izdavanje zbornika potaknuto je međunarodno koncipiranom konferencijom održanom 2010. godine u Institutu "Ivo Pilar", koji je tom akademskom akcijom obilježio navedenu obljetnicu, ali i pokušao skicirati stanje ženskih prava kao ljudskih prava. U knjizi koju supotpisuje urednički dvojac znanstvenica Instituta "Ivo Pilar" – Ivana Radačić i Jelka Vince Pallua – okupljeni su tekstovi domaćih autorica i autora koji su u hrvatskoj znanosti dosljedno promišljali o statusu žena. Uz njih, uvid u problematiku značajno proširuju anglosaksonske autorice čije je bavljenje temom žena i obrazovanja, statusa žena u velikim svjetskim religijama te reproduktivnih prava otvorilo načelno nacionalno začetu raspravu prema usporedivim globalnim promišljanjima o statusu ženskih ljudskih prava.

Kroz sedam poglavlja – "Razvoj ljudskih prava žena i rodne ravnopravnosti", "Ženska ljudska prava i religijske zajednice", "Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija", "Žene i (visoko) obrazovanje", "Žene, rad i socijalna skrb", "Nasilje nad ženama", "Reproduktivna prava" – oblikuju se tematske cjeline čiji raspon pokriva probleme i područja života za koje možemo reći da pokreću najveći broj pitanja oko mogućnosti punog ostvarenja ljudskih prava za žene.

Zbornik otvara rad Helene Štimac Radin prikazom razvoja strategije hrvatske Vlade, nacionalne politike štíćenja ljudskih prava žena te donošenjem

pregleda aktivnosti Ureda za ravnopravnost spolova, koji svojom djelatnošću osigurava, posebice putem pripreme i podnošenja Izvješća UN-ovu Odboru za uklanjanje diskriminacije žena, transparentnost orijentacije k postizanju pune ravnopravnosti žena u RH.

Ivana Radačić u tekstu “Razvoj ljudskih prava žena u praksi Europskog suda za ljudska prava” problematizira izostanak rodno specifičnog definiranja diskriminacije žena u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i analizira načine na koje sudska praksa autonomno ispisuje sadržaj čina spolne diskriminacije i rodnog nasilja, pokazujući rast rodne osjetljivosti u interpretaciji zakonodavnog okvira u kojem se prosuđuje diskriminacija.

Tekst “‘Zasebna vrsta ljudi’: neki pravni pogledi na položaj žena u židovskom braku i razvodu” donosi raspravu leidenske profesorice Judith Frishman o nepodudarnostima izraelskoga pozitivnog prava i rabinskih sudova kao paralelnoga pravnog sustava utemeljenog na religijskom tumačenju društveno-pravnog položaja žena. Sličnost u pristupu s prethodno izloženom tezom o napetosti između sekularnih pozitivnopravnih rješenja i vjerskih pravila nailazimo u tekstu “Ljudska prava žena u kršćanstvu” Jadranke Rebeke Anić, koji je naglasio potrebu dijaloga unutarcrkvenih dogmi s međunarodnim pravnim stečevinama konkretiziranim u konvencijama poput CEDAW-a. I treći tekst posvećen odnosu religije i ženskih prava – “Ženska ljudska prava – islamska perspektiva” autorice Zilke Spahić-Šiljak – pokušava ocrtati utjecaje suvremenog razvoja ženskih ljudskih prava na vjerske pravne tradicije. Ponudivši objašnjenje triju teološko-antropoloških modela odnosa islamske vjerske tradicije i društvenog statusa žena, Z. Spahić-Šiljak na primjerima sklapanja braka i izbora bračnog druga te razvodu braka ispisuje razlike u tumačenju položaja žena između različitih kanonskih pravnih škola, islamskog zakona, običajnog prava.

Dio zbornika koji ukazuje na stereotipizaciju ženskih društvenih i kulturnih uloga ispisale su Nadežda Čačinović (tekstom “Mizoginija u filozofskoj tradiciji”), kratkim osvrtom na “rukovet” zapadnoeuropske filozofske mizoginije, te Smiljana Leinert Novosel. Ona je svojim radom “Rodni stereotipi, predrasude i diskriminacija žena u politici” minuciozno ispitala kako gledamo na političku participaciju žena u Hrvatskoj i kolika je politička ravnopravnost žena. Sanja Sarnavka pokušala je iščitati vidljivost tematiziranja problema relevantnih za žene te uključenost žena u udarnoj dnevno-političkoj informativnoj emisiji HTV-a “Otvoreno”.

Radovi o (ne)ženskim politikama obrazovanja, poput rada Jelke Vince Pallue, znakovito upozoravaju na diskriminativne obrasce napredovanja u visokom obrazovanju i na protežnost patrijarhalnih prosudaba o ženskoj intelektualnoj

inferiornosti. Intelektualnim zagovorom feminizma koji ne bi trebao posustati javlja se i Biljana Kašić u tekstu “Feministička intelektualna klasa’: zebnja oko integracije i politika spoznavanja”, u kojem razotkriva perfidnu logiku provođenja politike rodne jednakosti te njezinih učinaka na “depolitizaciju” spolnih/rodnih diskursa, kao i banalizaciju ne samo “dosega feminističkog angažmana” već i feminizma kao postavljanja pitanja i problematiziranja dane stvarnosti. Elizabeth Poskitt je posvetila rad povijesti Međunarodne federacije visokoobrazovanih žena (IFUW) i današnjoj ulozi ove federacije čije je djelovanje na lokalnim i nacionalnim scenama, kao i na globalnoj razini, promicalo samopoštovanje i obrazovanje žena.

Ženama na tržištu rada – temi koja predstavlja petu tematsku cjelinu zbornika – bavi se Mario Vinković (“Spolna segregacija i tržište rada – hrvatski diskurs europskih trendova”) govoreći o multiplicirajućim efektima diskriminacije žena nastalim kumulacijom identitetnih pozicija (socijalnog porijekla, nacije, majčinstva, obrazovanja, dobi ili invaliditeta) koje bitno drugačije i nepovoljnije no muškarce određuju žene sudionice hrvatskog tržišta rada. Podrobnu analizu ženskoga radnog kapitala i planiranja strateškog korištenja tog potencijala u RH s obzirom na formaliziranje neformalnih oblika rada nudi Ivana Kapor Šafranko. Posljedicama nejasnih politika socijalne skrbi i krahom tržišta rada, koje naznačuje porast ženskog beskućništva, te rodno specifičnim pitanjima bekućništva bave se Lynette Šikić-Mićanović i Marija Geiger Zeman u tekstu “Rodne asimetrije i beskućništvo u Hrvatskoj”.

U cjelini “Nasilje nad ženama” svoj rad je izložio Igor Martinović iznijevši iznimnu analizu razvoja hrvatskoga pravnog okvira regulacije nasilja nad ženama, postavljajući ne samo pitanje recepcije međunarodnopravnih standarda i razrješavanja nesustavnog normiranja nasilja nad ženama kaznenopravnim zakonom, obiteljskim zakonom, odnosno Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji, već i orijentacije na veću učinkovitost mjera u zaštiti žrtve nasilja.

Posljednje poglavlje zbornika posvećeno je reproduktivnim pravima – kako u tekstu Alison Diduck “Reprodukcija i problem jednakosti”, tako i u tekstu Branke Galić naslovljenom “Reprodukcija i društvena kontrola: reproduktivni status žena u Hrvatskoj i stavovi o njihovim reproduktivnim pravima”. A. Diduk upućuje na složen i često različito shvaćen pojam jednakosti, pokazujući da su njegov sadržaj i značenje predmet društvenoga i kulturnog konteksta, a ne univerzalnog shvaćanja. U tom je smislu problem reproduktivnih prava definirala kao kulturno specifičan problem. B. Galić analizira kulturno specifično okružje uspona konzervativnih reproduktivnih politika i rasta utjecaja vjerskih i državnih institucija na ženska reproduktivna prava na primjeru RH.

Osim sažetaka na engleskom i hrvatskom jeziku, kao potencijalan strateški okvir za ljudske resurse zbornik donosi biografije autorica i autora priloga. Na taj

je način vidljiva i institucionalna pripadnost nositelja priloga u ovome zborniku, iz koje proizlaze vladini i nevladini, znanstveni i visokoškolski pogledi na pitanje što su to ljudska prava žena, što bi ona mogla biti i na koji ih način možemo promatrati.

Uređen kao obljetnički, ovaj zbornik usmjeren je na evidentiranje razvoja što pozitivnopravnih praksi, a što institucionalnih rodni politika prije svega u Republici Hrvatskoj, a tek potom i na otvaranje uvida u komplementarne pravne sustave poput onoga sve dominantnijega – Europske unije. Istovremeno zbornik ne ispušta iz vida ni međunarodnopravnu problematiku u vezi s provedbom Konvencije UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Zbornik *Ljudska prava žena* postaje time dobrodošao podsjetnik o tome gdje je mjesto Hrvatske u kontekstu razmatranog pitanja, jednako kao što nas podsjeća na to kako različite probleme Konvencijom normiranih ljudskih prava žena rješavaju neki drugi i nama različiti kulturni prostori, a opet slični u prihvaćanju potrebe osiguravanja ravnopravnosti za žene.

Sanja Potkonjak

**Tea Škokić i Ines Prica, ur: *Horror – Porno – Ennui*
(kulturalne prakse postsocijalizma)**

Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku (Biblioteka Nova etnografija),
2011., 458 str.

Zbornik radova pod naslovom *Horror – Porno – Ennui (kulturalne prakse postsocijalizma)* nastao je na temelju radova prezentiranih na istoimenome znanstvenom skupu Instituta za etnologiju i folkloristiku, koji je održan u Zagrebu 2009. godine. Na prvi pogled enigmatičan naslov krije jasno definiran koncept urednica Ines Price i Tee Škokić. Kako u uvodu pojašnjavaju, upravo osjećaji straha, uzbuđenja i dosade opisuju egzistencijalni doživljaj “vremena” na svojevrsnom “kraju vremena”, tj. na izdisaju vremenski (povijesno) određenih ideoloških i analitičkih koncepata. Urednice dobro zapažaju da na pozadini tog (post-) svijeta shvaćenog (ili uhvaćenog) kao proces tranzicije iz “izbrisanoga” nečega u nejasno “nešto” ostaju samo snažni “osjećajni” markeri koji dobro opisuju spektakularnu narav tranzitornog kretanja, koje se razotkriva kao već unaprijed upisani “kraj”. Tzv. tranzicija je završena, ovo je najbolji od svih svjetova u kojemu ostaje strah (na drugim mjestima opisana kultura straha), uzbuđenje (višak užitka u permisivnom kapitalističkom društvu) i dosada (politička i socijalna ravnodušnost i nedostatak političkog angažmana). Stanje interpretativne fragmentacije i navedene socijalne tjeskobe autorice navodi na temeljno propitivanje svakodnevnih kulturnih praksi